

Yttrande
2019-10-08

Kulturdepartementet

Ku2019/00550/KO

Demokratins skattkammare - Förslag till en nationell biblioteksstrategi

Vi instämmer till såväl förslaget om inrättandet av en nationell biblioteksmyndighet som den nationella strategi som läggs fram i rapporten. Strategier måste förverkligas genom konkreta åtgärder för att få någon effekt och om den nationella biblioteksmyndigheten får ansvar att följa upp hur strategin efterlevs i praktiken ser vi det som mycket positivt (s.31).

Den romska minoriteten är, liksom övriga nationella minoriteter, en del av det svenska kulturarvet. Denna grupp har dock inte varit delaktig under uppbyggnaden av det svenska biblioteksväsendet på samma sätt som grupper i majoritetssamhället. För romerna är det en relativt ny erfarenhet att överhuvudtaget ha tillgång till bibliotek. Det saknas ofta lästraditioner hos romerna och detta behöver man ta särskild hänsyn till vid utformandet av åtgärder till denna grupp.

DEMOKRATI

Tillgänglighet (s 6 - 7) Vi tillstyrker detta.

I historiskt perspektiv växte folkbiblioteken fram med en stark grund i folkrörelsernas organisationer (s.2). Den romska gruppen behöver nu komma ikapp med det man missat under det förra seklets uppbyggnad av biblioteksväsendet. För att öka romernas tillgänglighet och användande av biblioteksresurser krävs att utveckling sker med förankring i organisationer som innehar romsk expertis.

Vi vill trycka på vikten av samverkan. För närvarande råder det en ojämn kunskap och förståelse i kommunernas bibliotek för dessa gruppers rättigheter och behov. I utredningen *Biblioteken och de nationella minoritetsspråken* visas att cirka hälften av de undersökta biblioteken inte hade någon verksamhet avseende eller synliggörande av de nationella minoritetsspråken.¹ Ungefär hälften svarar att man inte har några samarbeten.² Konsekvensen blir att tillgången inte är jämlik utan blir ett resultat av slumpmässiga faktorer.

¹ Biblioteken och de nationella minoritetsspråken s. 30

² Biblioteken och de nationella minoritetsspråken s. 32

Från samma utredning framgår att man ibland väljer att inte satsa på minoritetsgrupperna därför att man tolkar det som att det inte finns någon efterfrågan³. Även om så vore fallet är det av största vikt att man ser över bibliotekens tillgänglighet för och förmåga att nå ut till målgruppen och fortsätter att erbjuda och synliggöra. Romerna har huvudsakligen varit hänvisade till muntliga berättelsetraditioner och har ingen stark lästradition. Detta tar tid att bygga upp och det behöver man ha förståelse för. Att synliggöra olika minoriteter har också en transformerande verkan då majoritetssamhället får en djupare förståelse för vad det kan innebära att tillhöra dessa grupper.

Integration och inkludering s.8 sista stycket. Vi tillstyrker detta.

Detta sparar resurser och bidrar till ökad tillgänglighet.

Nationella minoriteter och urfolket samerna s.8 Vi tillstyrker detta.

För att tillgodose romernas lagstadgade rätt att behålla och också utveckla sitt språk behövs det kompetensutveckling av personal. För att den romska kulturen skall kunna bevaras krävs det riktade åtgärder. Den romska minoriteten har hittills saknat ett resursbibliotek varför det blir än viktigare att de insatser som görs är väl genomtänkta och förankrade.

SAMHÄLLETS ÖPPNA RUM

Rum för möten s11 Vi tillstyrker detta

Biblioteken står som en garant för inhämtande av kunskap och är i sin förlängning en grundbult för demokratin. Att biblioteken får vara en plats där man möts på inkluderande villkor är viktigt för alla människor men för minoriteter i synnerhet. Det är även positivt att man vill nå ut till de som idag inte nyttjar biblioteken och att det en uppföljning sker med mätbara mål.

Samverkan med omvärlden s12 Vi tillstyrker detta

Att biblioteken samverkar med organisationer är effektivt. Den aktuella målgruppen blir direkt delaktig och det blir på samma gång lättare för biblioteken att göra satsningar på det som gruppen själv efterfrågar, samtidigt som gruppen ifråga kan få nya idéer från bibliotekspersonalen. På detta sätt kan olika delar av samhället berika varandra.

---

³ Biblioteken och de nationella minoritetsspråken s 47

Den romska gruppen har, som tidigare sagts, ingen stark lästradition varför det behövs mer okonventionella metoder för att nå ut till denna minoritet. Att ha uppsökande verksamhet skulle kunna vara en sådan metod. Att gå utanför det invanda kan vara både ovant och resurskrävande initialt för alla inblandade men ger god effekt på lång sikt.

Ytterligare ett sätt att förbättra/samverka kan vara att undersöka om det finns goda exempel från utlandet och i sådana fall ta fasta på varför dessa strategier blivit framgångsrika.

LÄSNING

Läslust och läsfärdighet s13 Vi tillstyrker och vill betona betydelsen av en djup och bred kompetens hos bibliotekens personal.

I utredningen konstateras att klyftorna mellan de som läser och de som inte läser nu ökar.⁴ Att ha ett tillgängligt utbud samt uppmuntra till läsning är en viktig uppgift för biblioteken. För att förstå romernas behov måste man också förstå historien. Det var först på 60-talet som romerna ens började få lov att gå i skolan i Sverige och många svenska romer är fortfarande analfabeter. Hos romer har det ännu inte etablerats en stark lästradition vilket även bidrar till det faktum att en stor andel romska barn fortfarande inte har möjlighet att fullfölja sin skolgång och vidareutbilda sig. Läsproblematiken kompliceras ytterligare av att det ofta råder brist på modersmåls lärare för denna grupp.⁵ Här finns en viktig uppgift för biblioteken att fylla. Under 60-70-talet skedde en progressiv utveckling för landets biblioteksväsende⁶, samtidigt hade romerna precis fått tillgång till det svenska skolsystemet. Nu behöver romerna få möjlighet att komma med på denna resa och ta igen det som de förlorat. Dock är det viktigt att åtgärder för att ta igen majoritetssamhällets försprång ges på ett adekvat sätt. Som tidigare nämnts är det av största vikt att romerna själva ges möjlighet att delta i processer och på så sätt kunna påverka.

Att litteratur och kultur är tillgänglig är viktigt för alla, såväl minoritetsgrupper som majoritetssamhället, men för den romska gruppen finns det inte ens tillgång till detta i många fall.

---

⁴ Demokratins skattkammare s 15

⁵ Romer i skolan - en fördjupad studie

⁶ Demokratins skattkammare s 4

LÄRANDE

Förskolebarnens läs- och språkutveckling s16 Vi tillstyrker detta

Bokstartsmodellen, som också tas upp i utredningen, har varit en mycket uppskattad och verkningsfull åtgärd. När man precis fått barn är man mycket mottaglig för att forma en så bra tillvaro som möjligt för sitt barn. Detta är ett utmärkt tillfälle att finna en ingång till böckernas och kulturens värld om man inte gjort det tidigare. Bokstart har dock varit beroende av projekt pengar varför det finns risk att det inte blir någon kontinuitet i projektet. Denna typ av konkreta åtgärder är ett gott exempel på insatser som faller mycket väl ut i grupper såsom den romska som saknar en självklar lästradition.

NYA DIGITALA BIBLIOTEKSTJÄNSTER

Gemensamma tjänster s 21 Vi tillstyrker detta

I utredningen framgår att man vill jobba för att tillgängliggöra vårt kulturarv såväl som nationens hela kunskapsarv. Här vill vi påminna om att romerna förvisso är en del av det svenska kulturarvet men inte fått vara med i uppbyggnaden av det svenska kunskapsarvet. Även vad gäller historiska samlingar har romerna ingen litterär kultur att falla tillbaka på, varför man behöver jobba på ett annat sätt i dessa frågor vad det gäller den romska kulturen.

Uppbyggnad av nationella digitala bibliotekstjänster s 24 Vi tillstyrker detta.

Vi vill betona att beroende på vilken grupp man utgår från skiftar behov och adekvata insatser avsevärt. Romerna själva är positivt inställda till digitaliserat material och i utredningen lyfts det fram att minoriteter och urfolket samer är målgrupper som först skulle kunna få tillgång till digitaliserade medier på sitt eget språk⁷, något vi ser positivt på. I utredningen anser man att det bör byggas gemensamma nationella digitala bibliotekstjänster för olika grupper, vilket vi instämmer i.

---

⁷ Demokratins skattkammare s 15 och s 24

GEMENSAM INFRASTRUKTUR

Möjliga uppgifter för den nationella biblioteksmyndigheten s 26 Vi tillstyrker detta

Som tidigare sagts råder det idag stor ojämlikhet i huruvida minoritetsspråken finns representerade eller ej i landets bibliotek⁸. Förutom att en gemensam infrastruktur både kan öka utbudet samt effektivisera så skulle det även borga för ett mer rättssäkert och jämlikt system där risken för godtycke minskar.

SLUTSATS

Vi ställer oss positiva till förslaget om nationell biblioteksstrategi i sin helhet samt förslaget om en nationell biblioteksmyndighet. Kunskap och bildning är en grundförutsättning för en verklig demokrati och delaktighet i vårt samhälle. Att ett av målen är att stärka biblioteksverksamheten för de nationella minoriteterna och urfolket samerna ser vi som ett konkret steg till att öka dessa gruppers tillgång till kunskap och delaktighet i samhället. Vad det gäller den romska gruppen vill vi sammanfattningsvis lyfta fram behovet av tillgång överhuvudtaget, hänsyn till att romer inte varit med på den kunskapsresa som majoritetssamhället gjort samt vikten av att åtgärder görs i nära förankring med aktuell grupp.

KÄLLOR

Biblioteken och de nationella minoritetsspråken. En lägesbeskrivning. Kungliga biblioteket 2018.

Demokratins skattkammare. Förslag till en nationell biblioteksstrategi. Kungliga biblioteket 2019.

Romer i skolan – en fördjupad studie. Skolverket rapport 292/2007

<https://www.minoritet.se/4381>

---

⁸ Biblioteken och de nationella minoritetsspråken s 30